

DE VERHOUDINGEN DER BEVOLKING VAN ITALIË.

Italië trekt in deze dagen meer dan ooit ieders aandacht tot zich. Eerst kort geleden is een oorlog geëindigd, die het al of niet onafhankelijk worden van Italië tot leuze had; thans is het vraagpunt van de onafhankelijkheid van dat land uit de handen der krijgers in dat der diplomaten overgegaan, en welke de beslissing daarvan zijn zal, tot welke gevolgen die beslissing aanleiding zal geven, is nog met geene mogelijkheid te voorzien. Het spreekt van zelf, dat het *Album der Natuur* de plaats niet is om politieke kwestieën te bespreken. Maar het ligt daarentegen geheel binnen den kring van dat tijdschrift den anthropologischen, vooral den ethnologischen kant eener politieke kwestie te beschouwen. De ethnologie of volkenkunde toch is, vooral waar zij zich bepaalt tot het stamonderscheid en de stamverwantschap der natiën, eene zuivere natuurwetenschap. En deze wetenschap verkrijgt in den tijd, dien wij beleven, van dag tot dag eene hoogere belangrijkheid, niet alleen wegens de vorderingen, die zij zelve maakt, maar ook wegens het alom herlevend bewustzijn der nationaliteiten, welke meer en meer blijken op het punt te staan een verbitterden en onverzoenlijken strijd te voeren tegen de door de politiek ingevoerde en gehandhaafde combinatiën van elkander vreemde, ja jegens elkander vijandige stammen tot één volk, en tegen de door haar evenzeer ingevoerde en gehandhaafde scheidingen van hetgeen, uit het oogpunt der natuurlijke stam-eenheid, bij elkander behoort.

Ik meen daarom iets geheel in den tijd liggende te verrigten en aan onze lezers geene ondiens te doen, wanneer ik hier een uittreksel lever van een opstel: *Die Bevölkerungs-Verhältnisse von Italien*, voorkomende in Dr. A. PETERMANN's *Geographische Mittheilungen*, 1859, S. 365.

Bij den arbeid, die aan dat opstel ten grondslag ligt, is minder gelet op de bepaling van het volstrekte aantal der inwoners van

Italië, dan wel op de verhouding van dat aantal tot de uitgestrektheid des lands en op die der inwoners van de verschillende staten en van verschillende afstamming onderling. Bij de berekening van de digtheid der bevolking is men in zooverre van de gewone wijze afgeweken, dat men de grootere bevolkings-middelpunten, de steden met *tienduizend* of meer inwoners, van de gezamenlijke bevolking van elk land afzonderde, en de inwoners der kleinere steden bij de over het geheele land verspreide of plattelands-bevolking telde; iets, wat zonder twijfel veel toebrengen moet om een juister denkbeeld te geven aangaande de verdeeling van de bevolking eens lands.

De aangenomene politieke indeeling is die, welke vóór den vrede van Villafranca gold, dewijl de voorhandene statistieke opgaven geheel op die indeeling gegrond zijn. Die opgaven loopen alle van 1852 tot 1857. Men had wel is waar omtrent eenige Italiaansche staten ook nog latere; doch men heeft deze met opzet niet in aanmerking genomen, en teregt, naardien men, anders doende, tot minder deugdelijke resultaten zou zijn gekomen. Dit zal ook den 't minst met statistiek bekenden reeds dááruit duidelijk blijken, omdat, zoodra er van eene vergelijking tusschen de bevolking van twee landen sprake is, die vergelijking rusten moet op het aantal inwoners, dat beide landen *ter zelfder tijd* tellen, en dat die vergelijking alle juistheid missen zou, indien het aantal inwoners, dat het eene land op zekeren tijd bevatte, vergeleken werd met dat, wat het andere land op een anderen tijd telde.

Ik zal thans de resultaten der meer uitvoerige tabellen, waarin Dr. PETERMANN de bevolkings-statistiek van Italië vervat heeft, uittrekselswijze mededeelen.

De eerste tabel, welke ik mededeel, is bij PETERMANN de laatste. Zij is de zamenvatting van al de voorgaande en geeft alzoo van elken Italiaanschen staat de oppervlakte in vierkante geographische mijlen, de gezamenlijke bevolking, verder de bevolking, gescheiden in die der groote steden (boven 10,000 inwoners) en in die van het platte land, vervolgens de digtheid der geheele bevolking en der plattelands-bevolking van elken staat, en eindelijk, als geheele slot-som, de som van dit alles voor geheel Italië.

BEVOLKING VAN ITALIË.

S T A T E N.	Oppervlakte in vierk. geogr. mijlen.	Geheele bevolking.	Bevolking der groote steden.	Land- bevolking.	Digtheid der gezamenl. bevolking.	Digtheid der landbe- volking.
Monaco	0,5520	7,627	—	7,627	13,792	13,792
San Marino	1,1250	7,800	—	7,800	6,933	6,933
Lombard. Venet. Koningrijk	826,0192	5,088,720	896,839	4,191,881	6,161	5,075
Modena	109,9460	604,512	49,736	554,776	5,498	5,046
Beide Siciliën	2033,1130	9,117,050	2,122,749	6,994,301	4,484	3,440
Toscane	402,5000	1,793,967	294,636	1,499,331	4,457	3,725
Parma	112,9900	499,835	97,864	401,971	4,424	3,558
Kerkel. Staat	753,1900	3,124,668	669,648	2,455,020	4,149	3,259
Sardinië:						
Vastland	933,4000	4,590,260	684,134	3,906,126	4,918	4,185
Eilanden	439,0000	577,282	48,993	528,289	1,315	1,203
Corsica	159,0300	240,183	27,929	212,254	1,510	1,335
Geheel Italië	5770,8652	25,651,904	4,892,528	20,759,376	4,445	3,597

Voor diegenen mijner lezers, die minder met statistiek bekend zijn, hebben de beide laatste kolommen van deze tabel, inhoudende de digtheid der gezamenlijke bevolking en die der plattelands-bevolking, welligt eenige opheldering noodig. Onder digtheid der bevolking verstaat men de verhouding, die er bestaat tusschen een zeker aantal bijeenwonende menschen en de uitgebreidheid der oppervlakte des lands, welke zij bewonen. Zoo is b. v. de digtheid der bevolking in de provincie Groningen grooter dan die in de daaraan palende provincie Drenthe, omdat in de eerste provincie op eene zekere bepaalde uitgestrektheid gronds veel meer menschen wonen dan op eene even groote in Drenthe. Als maat voor deze uitgestrektheid bezigt men de vierkante geographische mijl. Op elke vierkante geographische mijl wonen alzoo in het Lombardisch-Venetiaansch Koninkrijk 6161 zielen, in Toskane 4457, op Corsica 1510. Het kan nu geene verwondering baren, wanneer men ziet, dat de staat Monaco op ééne vierkante geographische mijl 13,792 inwoners gezegd wordt te tellen, niettegenstaande Monaco in 't geheel slechts 7627 zielen bevat. Immers de uitgestrektheid van Monaco bedraagt geene vierkante geographische mijl, maar ruim eene halve. Zegt men nu, dat Monaco 13,792 inwoners bezit op ééne vierkante geographische mijl, dan wil dit alleen zeggen, dat, indien Monaco inderdaad eene zoodanige mijl groot was, en de digtheid, de opeenhooping der bevolking dan dezelfde bleef, die staat zoodanig getal inwoners bevatten zou.

Op deze tabel laat ik volgen eene afzonderlijke opgaaf van de bevolking der steden van Italië, waarbij ik evenwel alleen die der steden van en boven de twintigduizend zielen ieder op zichzelf heb opgegeven, en de bevolking van die tusschen de twintigduizend en tienduizend zielen heb bijeengeteld.

I. LOMBARDISCH-VENETIAANSCH KONINGRIJK.

Milaan	168,596 inw.	Mantua	29,398 inw.
Venetie	106,353 »	Chioggia	26,393 »
Padua	53,993 »	Pavia	25,852 »
Verona	52,054 »	Gonzaga	24,123 »
Corpi Santi . .	38,057 »	Udine	23,692 »

Bergamo	35,803	»	De 15 kleinere steden (van
Brescia	35,444	»	19,978—10,640 inw.) te zamen
Vicenza	34,045	»	genomen 212,651 inw.
Cremona	30,375	»	

II. KONINGRIJK SARDINIË.

Turin	136,849 inw.	Novara	21,178 inw.
Genoa	100,382 »	Casale	21,066 »
Alessandria	41,653 »	Vercelli	20,860 »
Nizza	36,804 »	Cuneo	20,564 »
Cagliari	27,140 »	De 20 kleinere steden (van	
Asti	24,446 »	17,370—10,005 inw.) te zamen	
Sassari	21,853 »	genomen	260,342 inw.

III. HERTOOGDOM PARMA.

Parma	43,664 inw.	Pontremoli	12,193 inw.
Piacenza	31,403 »	Borgo Sandorino . .	10,604 »

IV. HERTOOGDOM MODENA.

Modena	31,052 inw.	Reggio	18,684 inw.
------------------	-------------	------------------	-------------

V. GROOTHERTOOGDOM TOSKANE.

Florence	114,081 inw.	Lucca	22,536 inw.
Livorno	78,850 »	Pistoja, Prato en Arezzo te za-	
Pisa	22,900 »	men	33,671 inw.
Siena	22,598 »		

VI. KERKELIJKE STAAT.

Rome	179,952 inw.	Sinigaglia	22,850 inw.
Bologna	75,000 »	De 22 kleinere steden (van	
Ancona	36,000 »	19,752—10,000 inw.) te za-	
Ferrara	25,586 »	men	316,260 inw.
Ravenna	24,000 »		

VII. KONINGRIJK DER BEIDE SICILIËN (NAPELS EN SICILIË.)

Napels.

Napels	413,920 inw.	Monopoli	20,000 inw.
Cava	26,000 »	Taranto (Otranto) .	20,000 »
Foggia (Capitanata) .	24,000 »	De 46 kleinere steden (van	
Reggio	22,000 »	19,000—10,000 inw.) te za-	
Bari	21,000 »	men	606,200 inw.
Barletta	20,000 »		

Sicilië.

Palermo	184,541 inw.	Ragusa	22,431 inw.
Messina	95,822 »	Caltagirone	21,981 »
Catania	56,515 »	Termini	20,983 »
Modica	28,087 »	De 34 kleinere steden (van	
Trapani	27,286 »	18,828—10,088 inw.) te za-	
Marsala	25,706 »	men	443,026 inw.
Aci Reale	22,750 »		

VIII. EILAND CORSICA.

Bastia	15,985 inw.	Ajaccio	11,944.
------------------	-------------	-------------------	---------

Italië bezit alzoo, niettegenstaande de gebergten, die een aanmerkelijk deel van zijne oppervlakte beslaan, en niettegenstaande de vele moerassige, bijna onbewoonbare kustlanden, en niettegenstaande het op meer dan eene wijze in 't ooglopende verval der staat-huishoudkunde, eene zeer digte bevolking. In Frankrijk komen slechts 3779 inwoners op eene vierkante mijl, in Pruissen 3371, in Oostenrijk 3001, in Spanje 1660. Italië komt in dit opzigt het meest aan Württemberg, waarvan de betrekkelijke bevolking 4471 op eene vierkante mijl bedraagt. Deze gemiddelde waarde geldt vrij naauwkeurig voor de beide Siciliën, Toskane en Parma. De Kerkelijke Staat daalt eenigzins lager en staat gelijk met het noord-westelijk vierendeel van Frankrijk (4157); kleiner is de gemiddelde bevolking van het koninkrijk Sardinië, welke nader komt aan die van geheel Frankrijk (3779) of van den Duitschen Bond (3768), ofschoon de reden daarvan hoofd-

zakelijk ligt in het zwak bevolkte eiland Sardinië, daar het vasteland nagenoeg dezelfde verhouding aantoonst, als zelfs Schotland (1960), of Spanje (1660), of de staat New-York (1602). Daarentegen is het Lombardisch-Venetiaansche gebied bijna even dicht bewoond als Engeland (6535), of de Badensche Mittelrhein-kreitz (6235), en heeft Modena dezelfde betrekkelijke bevolking als de kleine Midden-Duitsche staten b.v. Saksen-Altenburg (5499). Monaco en San Marino bevinden zich in eene dergelijke verhouding als de Duitse vrije steden; zij bestaan hoofdzakelijk uit eene stad, die slechts door een klein landgebied omgeven is; daarom kan men Monaco bijna met Bremen (19,214), San Marino met Lubeck (7315) vergelijken. Zulk eene hoogte als in Saksen (7501) of in België (8462) bereikt de bevolking in geen der Italiaansche staten.

Ten aanzien van den invloed, dien de groote steden (namelijk die van 10,000 inwoners en meer) op de bevolking des lands uitoefenen, kunnen de medegedeelde opgaven inlichting verschaffen. In dit opzicht staat het eiland Sicilië bovenaan, Corsica daarentegen het laagst.

Even als overal, heeft in Italië het vlakke land eene digtere bevolking dan het bergachtige, doch eigenaardige natuurlijke voorwaarden brengen in dit opzicht aanmerkelijke uitzonderingen te weeg. De vlakke kuststreken van Toskane en van den Kerkelijken Staat tellen naauwelijks meer inwoners dan de daartegenover liggende bergstreken van Sardinië en Corsica. De moerassige en zandige Toskaansche Maremmen en de Romeinsche Campagna, het moerassige boschland aan den mond des Tibers, de Pontinische moerassen, die het geheele zuidelijke vierde gedeelte van het Romeinsche kustland beslaan, de vlakte van Apulië aan de Adriatische zijde van het koninkrijk Napels, de aan lagunen en moerassen rijke Romagna en Venetiaansche kust bevatten, schoon vlak land, slechts betrekkelijk weinig inwoners, namelijk 600 tot 1800 op de vierkante geographische mijl.

De vlakte, welke door de Po wordt doorsneden, wordt door zijnen vetten alluviaal-bodem bewaterd door een groot aantal rivieren en door tallooze kanalen, die met elkander het volkomenste bewateringstoestel uitmaken, tot eene der rijkste landstreken van Europa gemaakt. De weelderige tarwe- en maisvelden, met moerbezieboomen en olmen beplant, om welke zich de wijnstok omhoog windt, verschaffen aan het

land daar een tuinachtig aanzien, dat wel door zijne eenvormigheid vermoeit, maar evenwel den indruk van de grootste vruchtbaarheid nalaat. In de laagst gelegene en vochtigste streken breiden zich de rijstvel-den wijd en zijd uit, welke jaarlijks onder water worden gezet, terwijl de hoogere streken gebruikt worden tot grasland, welke jaarlijks zesmaal kunnen gemaaid worden. De mais wordt gewoonlijk eerst na de wintertarwe op de afgeoogste akkers gezaaid. De graanbouw staat daar in den hoogsten bloei en nevens hem heeft zich de wijn- en zijdeteelt, ten deele ook de aanbouw van vlas en hennep, sterk ontwikkeld. Daarom vinden wij daar benevens vele grootere steden, hoofdzetels van industrie en handel, eene plattelandsbevolking van gemiddeld 5000 tot 7000 zielen op de vierkante mijl. Eene dergelijke digtheid der bevolking vindt men in de Campagna felice in het Noordwesten van het koninkrijk Napels, waar het bovendien warmere klimaat de teelt van oranje-appels, vijgen, granaat-appels, olijven, ja zelfs, bij Napels, van katoen toelaat. Men oogst hier driemaal in het jaar.

Evenals de vlakke streken niet alle even vruchtbaar en digt bewoond zijn, zijn daarentegen de bergachtige streken niet alle even onvruchtbaar en dun bevolkt. Breede, vruchtbare dalen zijn die van Annecy en Aosta, vele dalen van Savoye, het Arnodal in Toskane. Ook in vele streken zijn de afhellingen en de voet der bergen uiterst vruchtbaar en om die reden goed bevolkt.

Gelijk bekend is zijn de tegenwoordige Italianen een uit zeer ongelijksoortige bestanddeelen vermengd volk. Desniettegenstaande kan men hen tegenwoordig beschouwen als eene enkele natie, die door den band der gemeenschappelijke taal bijeen gehouden wordt. Laat men daar de vreemdelingen, die in alle eenigzins groote steden te vinden zijn, de Joden, die in alle Italiaansche staten verstrooid worden aangetroffen, en de kleine koloniën van vreemde natieën in Napels en op de eilanden, dan zijn er slechts aan de Westelijke en Noordelijke grenzen eenige streken, waar nevens de Italiaansche ook nog eene andere bevolking wordt aangetroffen.

In het Venetiaansche wonen, nevens de Italianen, Friaulers, Duitschers en Slovenen. De Friaulers of Furlanen (Forojulienses) vertoonen in hunne taal sporen van hunne afstamming van de Keltische Karnen en van de

bij dezen plaats gehad hebbende Romanisering, vervolgens in zwakke trekken ook die van eene gedeeltelijke germanisering eerst door de Gothen en Franken, en later duurzamer door de Longobarden, dan den invloed van de nabuurschap van Slaven, en eindelijk dien der Italianisering sedert de Venetiaansche heerschappij. Die taal, verwant aan de Ladinische en den Iberisch-Keltisch-Romanischen tongval, die eens aan de noordkusten der Middellandsche zee gesproken werd, is bijna uitsluitend beperkt tot de provincie Friaul.

In het oostelijke gedeelte van het Venetiaansche gebied treft men, nevens de Friaulers, Slovenen en Wenden aan, die, gelijk bekend is, de hoofdmassa der bevolking in de distrikten van Görz, Laibach en Marburg uitmaken.

Het Deutsche taalgebied, dat in Zuid-Tirol voor het Ladinisch en Italiaansch van de Italiaansche grenzen terug wijkt, nadert ten noorden van de provincie Belluno tot dicht aan die grenzen, loopt dan nevens het Italiaansche taalgebied, grenst nog meer oostelijk aan het Friaulische, en komt aan het verbindingspunt der Italiaansche, Görzische en Karinthische grenzen met het Slovenisch in aanraking. Zuidelijk van deze grens van het Deutsche taalgebied bestaan echter nog vier Deutsche taal-eilanden, die in vroegere eeuwen veel uitgebreider waren en gedeeltelijk met het Deutsche taalgebied zelf zamenhingen. Daartoe behooren 1° de *sette comuni* of *zeven gemeenten* op het plateau tusschen de Brenta en den Astico in de provincie Vicenza. De inwoners daarvan zijn deels afstammelingen van landverhuizers uit het vroegere Deutsche Val Sugana, deels overblijfselen van Deutsche volkplantingen uit de elfde tot de dertiende eeuw. Men hoort echter in deze gemeenten slechts weinig Deutsche klanken; in twee er van, Enego en Lusiana, sedert twee eeuwen reeds niet meer. 2° De *tredici comuni* of *dertien gemeenten* in de provincie Verona, oostelijk van den Adigo, die, evenals de *sette comuni*, verkeerdelijk voor Cimbriische volkplantingen zijn gehouden, maar wier bewoners, even als de vorige, een mengsel zijn van Deutsche Tirolers met andere stamverwanten; slechts in Ghiazza en Campo Fontana zijn zwakke overblijfsels der Deutsche taal voorhanden. 3° Sauris in Friaul, bewoond door overblijfselen der oude Deutsche bevolking van Friaul. 4° Sappada in Belluno, welks inwoners uit Villgraten in Tirol afstammen.

In 1951 was de verhouding in het Venetiaansche als volgt:

Italianen	1,884,646
Friaulers	351,805
Slovenen	26,676
Duitschers	12,084

2,275,211

In het Westen van Boven-Italië snijden de Fransch-Italiaansche taalgrenzen Aosta, Savoye, de Alpenstreken van Turin en Coni en een groot deel van Nizza van het overige Sardinische vasteland af. Zuidwaarts van Monte Rosa bestaan acht Duitsch sprekende gemeenten, wier inwoners te zamen 7000 bedragen. Het aantal Franschen op Sardinisch gebied bedraagt 625,000.

Onder de vreemde koloniën op Italiaanschen bodem verdienen in de eerste plaats die der Albanezen, verkeerdelijk Grieken genaamd, onze opmerking. De voorvaders dezer Albanezen, eerst in 1461 en daarna in 1532 en 1744 het juk der Turken ontvluggende, hebben in Apulië, Calabrië en Sicilië op verschillende plaatsen kleine, nog bestaande koloniën gesticht. De tegenwoordige Italiaansche Albanezen spreken niet dan Italiaansch, maar hebben hun geheelen typus en hunne nationale kleederdragt behouden. Hun aantal bedraagt 88,410.

Sedert langer dan 500 jaren bestaat eene uit ongeveer 3000 zielen bestaande Slavische kolonie in de Napelsche provincie Molise. De woonplaats dezer Slaven wordt door hen Wodajwa (Slavisch, van *Woda*, water), door de Italianen Acquaviva genaamd. De taal dezer kolonie heeft groote overeenkomst met het Kroätisch, doch het beschaafde deel der inwoners spreekt ook Italiaansch, en wel beter en welluidender dan de bewoners der omstreken. Het elementaire onderigt op de plaatselijke school wordt in het Slavisch gegeven, en de geestelijke predikt in het Slavisch. Opmerkelijk is het, dat deze Slavische kolonie niet alleen op een hooger standpunt van beschaving staat dan haar oorspronkelijk vaderland, maar ook dan de Italiaansche bewoners der omliggende plaatsen.

Op het eiland Sardinië is te Alghero en in de omstreken daarvan eene Spaansche (Catalonische) kolonie van 8500 zielen. Op Corsica

bestaat te Carghese, district Ajaccio, eene Fransche gemeente van 500 zielen. Grieken leven door geheel Italië verspreid, doch zelfstandige koloniën van hen bestaan niet meer. Het gezamenlijk aantal der hier en daar nog levende Zigeuners of Heidens bedraagt hoogstens 400.

Grooter is het aantal der Joden, zonder evenwel zoo groot te zijn als in vele andere landen. Hun aantal bedraagt ongeveer het volgende:

Lombardisch-Venetiaansch koninkrijk	8356
Sardinië	6820
Parma	680
Modena	2710
Toskane	7688
Kerkelijke Staat	12,790
Beide Siciliën	2000

41,044.

In de groote handelssteden houden zich nog eenige weinige Armeniërs op, die alleen te Venetië eene kleine gemeente van 444 zielen met eene eigene kerk vormen.

De Niet-Italianen maken dus slechts ongeveer $\frac{1}{2}$ van de gezamenlijke bevolking van Italië uit. Procentsgewijs berekend, krijgt men de volgende waarde voor de afzonderlijke nationaliteiten.

	Aantal.	Procenten der gezamenlijke bevolking.
Italianen	24463145	95,366
Franschen	625500	2,438
Friaulers	351805	1,371
Albanezen	88410	0,345
Joden	41044	0,160
Slaven	29676	0,116
Grieken	23350	0,091
Duitschers	19084	0,074
Spanjaarden	8500	0,033
Armeniërs	1000	0,004
Zigeuners	390	0,002
	25651904	100 D. L.